

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

ויגש – תשפ"ג

עונן שנת חנים

שואל הגר"א: האם הרמיזה הזו לאחים על אותו צדיק שאמור לצאת מבנימין אמורה להוריד את הקנאה אצל האחים? וודאי שלא ונמצא שהקנאה בעינה עומדת ומה הועיל במעשה זה? מתרץ הרב: יוסף נהג בחכמה, הוא נתן לכולם חליפות באותו שווי, האחים קיבלו חליפה אחת יקרה ואילו בנימין קיבל באותו עלות חמש חליפות פשוטות. ומדוע לא נתן בצורה שווה? בכדי לרמוז על אותו צדיק שיצא מבנימין.

אם כן, המפגש של יוסף עם אחיו הוא אינו מפגש פיזי בלבד, אלא מפגש פנימי ושוושי כלפי עם ישראל.

כאשר יוסף נפגש עם בנימין אומרת התורה: "ויפל על צַנְאֲרֵי בְנֵימִן אָחִיו וַיִּבֶן בְּנֵימִן פֶּקֶה עַל צַנְאֲרָיו". מבאר רש"י: יוסף בוכה על שני בתי מקדש שעתידיים להיות בחלקו של בנימין וסופן להיחרב. ואילו בנימין בוכה על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף וסופו להיחרב.

הצוואר בגוף האדם הוא החלק המחבר בין הראש לגוף. הראש הוא מקור ההפעלה של הגוף וכל מעבר מהראש לגוף עובר דרך הצוואר. הראש הוא למעלה כנגד השכינה והגוף הוא כנגד ישראל ומה שמחבר ביניהם הוא הצוואר הוא ביהמ"ק וע"י כך אנו זוכים להתחבר. אומנם מעיקר הדיון, היה צריך להשרות שכינתו עלינו ללא ביהמ"ק כפי שהיה לפני חטא העגל, כמו אריה שצווארו וכתפיו מחוברים הם והיה צריך להשרות שכינתו עלינו ישירות אך לאחר חטא העגל נצטוו ישראל לעשות משכן.

אם כן, מהיכן דקדק רש"י את דבריו שבכו יוסף ובנימין על החורבן? אומר השפתי חכמים: צווארי בנימין זה לשון רבים וכי לבנימין היו שני צווארים? כך שואלת הגמרא במגילה ואומר שם רש"י: כי אין לגרוס שאלה זו כיוון שמצאנו צוואר בלשון רבים בתורה, שכתוב אצל יעקב שבא לקבל הברכות: "וְאֵת עֹלֹת גְדֵי הָעִזִּים הַלְבִּיֶשָׁה עַל גְּדֵי וְעַל חֲלֻקֹת צֹאנֵינוּ" וכך היא לשון התורה. אם כך, מה התשובה? אלא, אצל האחים כתוב "ויבק עליהם" ואילו אצל בנימין כתוב: "ויבק על צוואריו" ומכאן למדו שבכו על ביהמ"ק.

אנו שואלים, מדוע שני אחים שלא נפגשו במשך שנים ארוכות בוכים על בית המקדש? היה להם לשמוח מעצם המפגש ביניהם ובמיוחד לאור העובדה שמספר בנימין ליוסף על עשרת בניו שקרואים כולם על שמו של יוסף וכיצד היה להם זמן לבוכת על ביהמ"ק? ומה ראו רבותינו להסב בכי זה על המשך הדורות?

עוד נשאל, הרי מסביר לנו רש"י שבכה יוסף על שני בתי מקדש שעתידיים להיחרב אצל בנימין ואילו בנימין בוכה על משכן שילה שעתידי להחרב בחלקו של יוסף. אך מדוע לא בכה כל אחד על החורבן שבחלק שלו?

שאלה נוספת, מספרת לנו התורה שכאשר נפגש יעקב עם עשו. מסדר יעקב את כולם, תחילה עומדים השפחות וילדיהן, אחריהם עומדים לאה וילדיה ולבסוף רחל וילדיה ואז אומרת התורה: "וְהָיָה עֶבֶר לְפָנֵיהֶם, וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה שֹׁבַע פְּעָמִים", "ויִרְץ עֶשָׂו לְקִרְיָתוֹ, וַיִּחַבְקֵהוּ וַיִּפַּל עַל צֹאנָיו וַיִּשְׁקָהוּ, וַיִּבְכּוּ". אם פירשו לנו רבותינו שעניין הצוואר הוא בית המקדש ומשכן שילה, כיצד נסביר את הבכי של עשו? האם הוא בוכה על ביהמ"ק?

הגמרא במסכת יומא (ט) אומרת שבית ראדון נחרב בעבור שלוש עבירות חמורות: ע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים. בית שני נחרב בעבור שנת חנים, ללמדך ששקולה שנת חנים כנגד שלוש עבירות חמורות.

בפרשתנו מתוודע יוסף לאחיו ואומר: "אֲנִי יוֹסֵף הַעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא יָכֹל אָחִיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מַפְנֵיו. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו גִּשְׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם".

שואל **הכלי יקר**: מדוע היה צריך להדגיש פעמיים אני יוסף? אלא, ליוסף היתה טענה על האחים מדוע מכרו אותו דווקא למצרים, ילד יפה תואר שמגיע לארץ שכולה תועבה וזימה ומה יעשה הנער ולא יחטא? והבין יוסף כי בהכרח שיד השם היתה בדבר. הגמרא אומרת כל הנכשל באשת איש לבסוף מבקש פת לחם ואינו מוצא. מדוע זכה יוסף להיות שליט על ארץ מצרים ולהיות המשביר בשנות הרעב? כיוון שלא היה בכל ארץ מצרים אחד שמתוקן ביסוד מלבד יוסף ולכן הוא המשביר, שזכה לשבור את הרעבון. לכן אומר יוסף, אני יוסף העוד אבי חי- רמז להם שאינו שונא להם. אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי, ומייד אומרת התורה: "וַעֲתָה אֶל תַּעֲצְבוּ וְאֶל יַחַר פְּעִינֵיכֶם כִּי מְכַרְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲנֵה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם", הכוונה ששלח אותו הקב"ה למצרים כיוון שלא היה מי שיכול לעשות זאת מלבד יוסף.

הגמרא במסכת ברכות (ה) אומרת: ר' ניסים גאון אומר, עשרה בניו היו לו לר' יוחנן ומתו כולם. העשירי מת מיתה משונה כאשר נפל לתוך קדירה בוערת. לקח ר' יוחנן את אצבעו הקטנה של הילד והיה הולך ומנחם אבלים. מאידך אומרת הגמרא, שהיה ר' יוחנן יושב בפתח הטבילה של הנשים והיו רואות אותו לומד תורה. שאלו אותו, האם אינך מפחד בעין הרע? השיב להם, אני מזרע יוסף שאין עין הרע שולט בו. שנאמר: "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין".

כותב **בספר הדורות**: הנה ר' יוחנן מזרעו של יוסף וכתוב בתקוני הזוהר על הפסוק "וַיִּתְּשֵׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ וַיַּצֵּא זָרְעִי גְדֵי מִיַּד אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רֵעָה אֲבִי וַיִּשְׁרָאֵלִי". מלמד שבא יוסף לקיים העבירה ובא דמות דיוקנו של אביו בחלון ונעץ יוסף אצבעותיו בקרקע ויצאו מהם עשר טיפות (מדובר בבחינה רוחנית ולא חלילה פיזית). עם הצדיקים מדקדק הקב"ה ועל בחינה רוחנית זו, בא ר' יוחנן בגלגול של יוסף והיה צריך שימותו לו עשרת בניו שהם כנגד אותן פגם רוחני של עשר טיפות שנגרם ע"י יוסף. וכן, כיוון שהיה יוסף מסולסל בשערותיו, ר' יוחנן נולד יפה תואר אך לא היתה לו חתימת זקן, בכדי לתקן עניין סלסול השיער של יוסף. מסיים ספר הדורות ואומר: "אם שגיתי, השם הטוב יהיה בעדי".

נמצא שאם חלילה היה יוסף פוגם בצורה פיזית במעשה זה, מי יודע איזה תשלום היה צריך לתת בעבור זה ולא היה זוכה יוסף להיות משביר של מצרים. אבל למרות שהפגם הוא רוחני בלבד, היה צריך ר' יוחנן לשלם על כך בעשרת בניו. כמה צריך אדם לתת את הדעת על עוון חמור זה! אדם רוצה לזכות לפרנסה? שישמור את המחשבה ואת העניינים. יוסף שהיה גדור בייסוד, הוא זה שיכול לתקן את שנות הרעב.

בהמשך הפרשה התורה מספרת על המפגש של יוסף עם אחיו ועל המתנות שנתן להם. "לְכֹלם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֹת וּלְבִנְיָמִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת קָסֶף וְחֶמֶשׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֹת". שואלת הגמרא במגילה: כיצד דבר שנכשל בו צדיק (יעקב) נכשל בו זרעו (יוסף)? הרי בעבור שני סלעים פסים שהוסיף יעקב ליוסף בכתונת הפסים ירדו לבסוף למצרים וכיצד עושה יוסף את אותה הטעות ומיצר קינאה נוספת בין האחים ע"י חוסר שוויון? ומתמצים, שרמז להם יוסף לאחיו שעתידי לצאת מבנימין צדיק שיצא בחמישה בגדים. הכוונה למרדכי היהודי שיצא עם לבוש תכלת וחור, בוך, ארגמן ועטרת זהב.

בעצם יוסף גורם לאחים לחיבור כי לא היה נוגע בשנאת חינוס. בזכות זה המשכן נבנה בחלק יוסף והמקדש אצל בנימין ורמז להם ברוח הקודש בעבור מה יחבר המקדש, זו אותה שנאת חינוס שבעבורה ירדו למצרים ומי יכול לבכות על זה? רק מי שנקי משנאת חינוס. לצערנו עד היום העוון הזה מקנן ביננו. אם יש יהודי שלא איכפת לו מיהודי אחר למרות שהוא שונה ממנו או מרוחק ממנו, אין לו אהבת ישראל. מי שלא מצטער בצער הציבור גם אם הדבר לא נוגע לו ישירות, הוא חסר באהבת ישראל. השורש שגרם לפירוד מלכתחילה הוא השנאה ויוסף ברוב חכמתו גרם לכך שימסרו האחים נפש על בנימין ובכך גרם לתיקון.

אומר **הזוהר הקדוש**: נתעוררה שנאת החינוס שהיתה בעם ישראל שנאמר "וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום" וזה גרם לחורבן הבית. בעומק, בנימין בוכה על חלקו של יוסף ולהיפך וזו אהבת חינוס! אפילו כשיש לך צער משלך, אתה מניח אותו בצד ומשתתף בצער חברך. כמוכן אפילו אם יש לך צער ושמחה לחבר, לך תשמח איתו ותניח את הצער שלך בצד. בנימין ויוסף שמו את הצער האישי שלהם בצד והצטערו אחד על השני, זה היפך משנאת חינוס שהיתה לאחים ולכן אין הם בוכים על החורבן שבחלק שלהם.

יוסף ובנימין הם בניה של רחל אמנו, היא זו שמסרה סימנים לאחותה על מנת שלא תתבייש וזה השורש לאהבת החינוס שלהם. בזכות אהבת החינוס של רחל היא זכתה לעמוד בתפילה על עם ישראל לפני הקב"ה מה שאף אחד מהאבות לא הצליח, עד שאמר לה הקב"ה: "מעני קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך".

אומר **הילקוט שמעוני**: מסורת אגדה בידינו שאין עשו נופל אלא בידי בניה של רחל. זה מה שפירש רש"י על הפסוק הראשון בפרשת וישב. שיוצא ניצוץ מיוסף ומכלה ושוּרף את בית עשו. "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריר לבית עשו". ומדוע נופל עשו דווקא בידיהם? שאם באים השבטים לדין עם עשו ושואלים מדוע רדפת את יעקב אחיך. משיב להם עשו, למה רדפתם אתם את יוסף אחיכם ואינכם טובים ממני ואין להם מה לענות. אבל בא יוסף ושואל למה רדפת את יעקב אחיך? ועשו אינו יכול להשיבו. ואם יטען עשו כי יעקב עשה לו רעה, ישיב לו יוסף: אף אחי עשו לי רעה ושלילתי להם טובה תחת הרעה.

בעומק הדברים, עשו (הוא אדום) מחריב את בית המקדש השני בעבור שנאת חינוס, עד שבא יוסף לסתום טענותיו. אומר **החתם סופר**: עשו בגימטריה - 'שלוס'. אבל שלום של טומאה כפי שאומר דוד המלך בתהילים: "רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום", זה עשו שהוא היפך מאהבת חינוס. אף אחד מהאחים לא יכול לטעון בדין מול עשו כיוון שכולם נוגעים בשנאת חינוס מלבד יוסף ובנימין שהם נקיים משנאה זו.

אומר **האר"י הקדוש**, כאשר ירדו ישראל למצרים היו שם שבעים אמות. מצרים היא שורש כל הגלויות של ישראל וירדו שם לדרגה נמוכה מאוד של טומאה. יעקב חושש מאוד לרדת למצרים ומבין את גודל הסכנה הרחוקה. הקב"ה מרגיעו ואומר לו: "אֶנְכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֵל תִּירָא מִקְרָה מִקְרָמָה כִּי לְגוֹי גָדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם. אֶנְכִי אֶרְדְּ אִתְּךָ מִצְרָיִמָה וְאֶנְכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עִלָּה וְיוֹסֵף יִשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ". וירדו ישראל למצרים שבעים נפש כנגד אותם שבעים כוחות טומאה, גברו עליהם וזה היה כוחם באחדות שלא שינו שמם ומלבושם. רומזו לו הקב"ה ליעקב, יוסף ישית ידו על עיניך - יוסף אינו נוגע בשנאת חינוס והוא יגן וישמור עליכם.

כיצד נצליח אנו להישמר בדור האחרון? מצד אחד אנו חייבים להחזיק במידת הייסוד של יוסף, להוסיף על עצמנו קדושה וטהרה, לעשות לעצמנו גדרות ולחשוב טוב טוב לאן פנינו מועדות עם זאת גם לאחר שאדם השתלם בשמירת העיניים והמחשבה, עליו לראות תמיד את הצד החיובי באחר על מנת שלא להגיע לשנאת חינוס. כי כאשר אדם מתקדש, יקשה עליו לראות דברים השונים ממנו. לכן גם אם משהו פגע בנו, נוותר ונקרב אותו, גם אם הדעות והמעשים שלו שונים מאיתנו, עלינו לאהוב אותו. זה מה שמחפש הקב"ה וזה מה שביא לנו את הגאולה ויבנה לנו את בית המקדש.

אומר **הרב הירש**: "בסופו של דבר, גלות הראשונה והאחרונה שניהם משנאת חינוס וקנאה. כור המצרף של הגלות דרך ייסורי השעבוד, צרפה וזקקה את העם ופיתחה בהם רגש שוויון ואחוה".

בעבור שנאת חינוס נחרב בית המקדש ובעבור אהבת חינוס עתיד להיבנות.

אם נתבונן במכירת יוסף נמצא ששם היתה שנאת חינוס הרי אומרת התורה " **וישנאו** אותו ולא יכלו דברו לשלם" ועוד שמדגישים תמיד שבעבור אותה כתונת פסים שעשה יעקב ליוסף זה הדבר שהגביר את שנאת האחים וקנאתם ביוסף. מאידך, אנו רואים שיוסף אומר לאחים: "וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוּת וְעֵינַי אֲחִי בְנִימִין כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֱלֵיכֶם". מסביר רש"י: שאמר להם יוסף, כפי שאין בליבי על בנימין שלא היה במכירה כלל, כך אין לי עליכם טענה או כעס. בנוסף, כאשר חוזרים האחים מקבורת יעקב, יוסף עובר דרך אותו הבור אליו נורק בכדי לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה. האחים מבינים שיוסף נזכר במעשה ועכשיו שאביהם מת, יבוא יוסף ויתנדם בהם, הם באים ליוסף ואומרים לו: "אֲבִיךָ צָרָה לָפָנַי מוֹתוֹ לֹאֲמַר. כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פֶשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתֶם כִּי רָעָה גְמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדִּי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבְדֵּךְ יוֹסֵף דְּבָרָם אֱלֹהֵי". האחים מבקשים מיוסף שימחל להם ויוסף מרגיע אותם ומדבר על ליבם. אומר רש"י: דיבר איתם דברים המתקבלים על הלב. שאמר, עד שלא ירדתם למצרים היו מרגינים עלי שאני עבד ובזכותכם יודעים כי אני בן חורין. נמצא מלבד זאת שמשדר להם יוסף שאינו כועס ומקפיד עליהם, הוא אפילו מרים אותם ומודה להם שבאו כי בזכותם ידעו שאינו עבד ונקי יוסף משנאת חינוס.

הגמרא במסכת שבת (נה) אומרת: "אמר ר' אמי, אין מיתה בלא עוון ואין ייסורים ללא חטא". משמע כל מי שבאים עליו ייסורים, יש לו עוון. שואלת הגמרא, הרי יש ארבע שמתו בעתיו של נחש: בנימין, עמרם, ישי וכלאב. ארבעת אלו אילולא היה הנחש מפתה את חווה לאכול מעץ הדעת, לא היה להם חטא שבגיננו היו מתים. שואלים התוס': והרי אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא? אלא, זה מדבר על רוב העולם, אבל ארבעת אלו לא חטאו. אם כן, כיצד אומר ר' אמי שאין מיתה בלא חטא? אומרת הגמרא אכן קשה על ר' אמי. התוס' מעירים שעל האמירה שאין ייסורים בלא עוון, לא הצליחה הגמרא להפריח ומשמע שכל מי שיש לו ייסורים יש בידו עוון. נמצא, שבנימין בתוך הרשימה ומאידך אם היה לו רושם של חטא, כיצד אומרים שמת בעתיו של נחש?

בשבוע שעבר אמרנו כי הקב"ה גילה לבנימין על מכירת יוסף, ואעפ"י כן נשאר בנימין נקי בליבו על האחים ולא פיתח שנאה כלפיהם. הגמרא ביומא אומרת: רצועה יוצאת מיהודה לטח בנימין ובה המזבח בנוי (בית המקדש יושב בנחלת בנימין מלבד רצועה אחת השייכת ליהודה ועליה יושב המזבח) ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלועה בכל יום, שנאמר: "חופף עליו כל היום". לפיכך זכה להיות אושפזי לגבוהה שנאמר: "בין כתפיו שכני". פעמיים מכנה הגמרא את בנימין 'צדיק', על כך שלא היה לו רושם של שנאה כלפי האחים ובעבור זה זכה שביהמ"ק יהיה בחלקו.

ישנו טעם נוסף לכך שזכה בנימין שבחלקו יבנה ביהמ"ק. במפגש של יעקב עם עשו, כולם משתחוים לעשו מלבד בנימין שעדיין לא נולד ולכן זכה לביהמ"ק בחלקו. נמצא, שכאשר רץ עשו ליעקב ובכה על צווארו, חשב עשו למנוע את בניית ביהמ"ק בחלקת בניו של יעקב ע"י ההשתחויה שהשתחו לו, שכל לא יהיו ראויים לדבר. בתורה, מעל המילה 'וישקוהו' יש נקודות למעט האות ש'. אם נחסר את האות ש', נקבל 'ויקהו' מלשון להכחות. שרצה עשו למנוע בניין ביהמ"ק בחלקם של בני יעקב ונמצא שגם כאן המילה 'צוואר' מיוחסת לביהמ"ק כמו בפרשה שלנו.

אומר **הפרקי דר' אליעזר**: אל תקרא 'וישקוהו', אלא 'וישכהו' ונעשה צווארו של יעקב כשיש ועל זה נאמר: "צווארך כמגדל השן" - זה ביהמ"ק. מרמז שמטרת עשו אכן למנוע בניית המקדש בחלק בניו של יעקב ובנימין שלא השתחוה, זכה שיבנה בחלקו.

נוסף ונאמר מדוע זכה יהודה שיהיה המזבח בחלקו? התוס' בגיטין מביאים את הירושלמי שאומר: בתחילה גזרו שמד על יהודה, לפי שמסורת בידם שיהודה הרג את עשו שכתוב: "ידך בעורף אויבך" ומוסף הספרי שכתוב "ידיו רב לוי", בשעה שהרג את עשו.

מקשים **התוס'**: הרי ידוע לכול שחוששים בן דן הוא זה שהרג את עשו ואיך ניתן להגיד שיהודה עשה זאת? אלא, שמא לא מת עשו מאותה מכה של חושים ועמד יהודה והרגו. בזכות זה זכה יהודה שיהיה המזבח בחלקו.

נמצא, שיוסף ובנימין נקיים מעוון שנאת חינוס. אומר **הכתב סופר**: בפגישה של יוסף עם אחיו נסגר מעגל המכירה. יוסף מבין כי הכל התחיל משנאת חינוס של האחים ובודק אם עשו האחים תשובה אמיתית ובא יהודה ואומר כולנו עבדים ולא מוכנים להשאיר את בנימין לבד.

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביטויבו

מוקדש לרפואת אלעד בן מירב, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, משה בן רבקה, רבקה בת פרח, רון בן מתילדה, עדה בת שרה, לעילוי נשמת דוד בן מרים, רבקה בת פרח ולהצלת עם ישראל